

Sommaire

Dans tout le monde on accorde de plus en plus d'attention à la justice juvénile. La communauté internationale et la majorité des sociétés ont accepté plus ou moins le fait que les enfants doivent bénéficier d'un traitement qui diffère de celui qui est appliqué aux adultes quand ils sont en conflit avec la loi. Comme d'habitude ceux-ci sont les victimes d'un milieu familial ostil ou insupportable, de l'abus, de l'absence, des opportunités ou des adultes qui les utilisent dans les buts criminels.

Un domeniu important al colaborării internaționale pentru protecția copilului este cel al justiției juvenile - problemă aflată în mod constant în preocupările Congreselor periodice organizate de Organizația Națiunilor Unite pe tema prevenirii crimelor și delincvenței juvenile. Cel de-al VI-lea Congres, care și-a desfășurat lucrările la Caracas (Venezuela) între 25 august și 5 septembrie 1980, a recomandat elaborarea unor seturi standard minime în două direcții:

1. Administrarea justiției juvenile, și

2. Prevenirea delincvenței juvenile și acordarea unei atenții speciale copiilor abandonati, neglijați sau care constituie obiect de abuzuri.¹

Un prim rezultat al acestor recomandări l-a constituit elaborarea, în cadrul celui de-al VII-lea Congres de la Beijing, din 14-18 mai 1985, a "**Ansamblului de reguli minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori**", denumite Regulile de la Beijing. Acest document internațional constituie un îndrumar pentru statele-membre în dezvoltarea sistemelor de justiție juvenilă, detaliind normele pentru administrarea justiției în ceea ce-i privește pe minori, cu accent sporit pe drepturile copilului.

Regulile de la Beijing promovează adoptarea, în cadrul legislațiilor naționale, a unui set de legi, norme și reguli aplicate în mod specific infractorilor minori, precum și crearea unor instituții și structuri care se vor ocupa de funcționarea și administrarea justiției juvenile ; încurajând acordarea unei atenții speciale "măsurilor pozitive care implică mobilizarea tuturor resurselor posibile, incluzând familia, voluntarii și alte grupuri comunitare, precum și școlile și alte instituții la nivel de comunitate, pentru a promova bunăstarea minorilor, în scopul reducerii necesității intervențiilor prin lege, și prin tratarea eficientă, corectă și umană a minorului aflat în conflict cu legea"²

Potrivit acestui document, legislatorii trebuie să ia în considerare, la elaborarea legislației în domeniul justiției juvenile, genul tinerilor care comit

delicte și motivele comiterii acestora, ce programe le-ar ajuta să se reabiliteze, ce genuri de pedepse ar servi pentru a descuraja alți tineri să comită acțiuni similare, și ce tipuri de pedepse ar fi compatibile cu bunăstarea mentală, morală, socială și psihologică a unui infractor minor.

Printre principiile fundamentale ale Regulilor de Beijing, menționăm următoarele:

- *Tratamentul echitabil și uman al minorilor aflați în conflict cu legea. Scopurile justiției juvenile sunt de a pune un accent mai mare pe bunăstarea persoanei minore și de a asigura ca în cazul comiterii unei infracțiuni de un copil să fie luate în considerare circumstanțele — atât ale delictului, cit și cele în care se află copilul care a comis delictul.*

- *În orice caz, fiind oportun și binevenit, copilul acuzat de un delict trebuie să fie pedepsit „fără a se ajunge la proceduri judiciare, fiind asigurată respectarea deplină a tuturor drepturilor omului și a garanțiilor legale”, adică prin aplicarea alternativelor judiciare de la audieri până la programe comunitare, în care este încurajat liberul consimțământ al copilului de a participa.*

- *Atât arestul preventiv, cât și plasarea copilului într-o instituție în urma sentinței, trebuie să fie făcute întotdeauna doar în ultimă instanță și doar pentru perioada minim necesară, numai după luarea în considerare a alternativelor extrajudiciare.*

- *Recunoașterea aspectelor specifice ale drepturilor minorilor în timpul procesului, inclusiv importanța prezenței părinților, a caracterului privat al procedurilor și rapoartelor, și a necesității personalului instruit în mod special. Procedurile vor fi conduse într-o manieră care să permită minorilor să participe și să se exprime în mod liber.*

- *Abolirea pedepsei cu moartea și a pedepselor corporale pentru toate infracțiunile.*

- *Atât personalul din domeniul justiției, cât și polițiștii care lucrează cu cazuri în care sunt implicați copiii trebuie să beneficieze de o pregătire specializată continuă.*

- *Punerea la dispoziția copilului, în timpul tratamentului instituțional, a serviciilor educaționale adecvate pentru a-i oferi asistență în reintegrarea socială ulterioară.*

- *Posibilitatea eliberării va fi luată în considerație atât la arestare, cât și cu prima ocazie posibilă după aceasta.³*

Adoptarea Regulilor de la Beijing nu a constituit punctul final al colaborării internaționale în problema justiției juvenile, astfel, în urma unei importante întruniri internaționale a experților în domeniul drepturilor omului și a

justiției, din 1988, în capitala Arabiei Saudite, au fost adoptate „Principiile ONU pentru prevenirea delincvenței juvenile” (Ghidul sau Principiile de la Riyadh)⁴.

Studiile și cercetările în domeniul infraționalității copiilor și tinerilor au evidențiat că principalii factori care diferențiază infractorii minori de ceilalți copii sunt: a) supraveghere redusă din partea părinților; b) absentism și abandon școlar; c) grup de prieteni care au probleme cu poliția; d) atașament familial redus.⁵

Prevenirea eficientă a delincvenței juvenile presupune, promovarea unor politici sociale care mențin sub control factorii de risc. Politicile recomandate de Ghidul de la Riyadh în domeniul prevenirii delincvenței juvenile nu reflectă altceva decât transpunerea în limbajul normei de drept a particularităților proceselor de dezvoltare și maturizare a copilului – „*Comportamentul sau acțiunile tinerilor care nu sunt conforme normelor și valorilor sociale generale sunt deseori o urmare a procesului firesc de creștere și tind să dispară de la sine cu timpul la majoritatea persoanelor în timpul tranziției la maturitate*” (Principiile de la Riyadh (5.e)). Prevenirea delincvenței juvenile este parte integrantă a procesului mai larg de prevenire a infraționalității în societate. Ea presupune un ansamblu de principii care condiționează eficiența prevenirii delincvenței juvenile, prevăzute în Secțiunea I - *Principii Fundamentale*. Între acestea Ghidul de la Riyadh reglementează:

a) copiii și tinerii vor fi considerați parteneri și nu obiect al socializării sau controlului;

b) implementarea Ghidului se va face în consens cu principiul asigurării bunăstării copilului;

c) politicile de prevenire a delincvenței juvenile vor realiza progresiv depenalizarea și dezincriminarea acelor comportamente ale copilului care nu prejudiciază dezvoltarea sa și nici nu produc daune altora.

Ghidul acordă o atenție specială *socializării copilului*, rolul pe care îl au, în cadrul acestui proces, familia, școala, comunitatea și mass-media în direcția prevenirii delincvenței. (Secțiunea a IV-a - *Procesele de socializare*).

Astfel, principiile fundamentale ale acestui document sunt, după cum urmează:

1. *Prevenirea delincvenței juvenile este parte esențială a prevenirii criminalității în societate. Prin implicarea în activități legale cu utilitate socială și prin adoptarea unei orientări umaniste față de societate și a unei concepții similare asupra vieții, tinerii pot să își însușească o atitudine necriminogenă.*

2. *Prevenirea cu succes a delincvenței juvenile necesită eforturi din partea întregii societăți cu scopul asigurării unei dezvoltări armonioase a adolescenților urmărind și stimulând evoluția personalității lor încă de la vârstă*

cea mai fragedă.

3. În sensul acestor Principii, se va avea în vedere orientarea spre copil. Persoanele tinere trebuie să joace un rol activ și să accepte parteneriatul în cadrul societății și nu trebuie să fie considerate simple obiecte ale socializării sau supravegherii.

4. În cadrul aplicării acestor Principii, conform sistemelor juridice naționale, bunăstarea persoanelor tinere, de la vârsta cea mai fragedă, trebuie să devină punctul central al oricărui program preventiv.

5. Necesitatea și importanța unor politici progresiste de prevenire a delicvenței și analiza sistematică și elaborarea unor măsuri trebuie acceptate de la sine. Acestea trebuie să evite incriminarea și pedepsirea copilului pentru un comportament care nu dăunează grav dezvoltării copilului și care nu îi prejudiciază pe alții. Aceste politici și măsuri trebuie să aibă în vedere:

a) Asigurarea acelor înlesniri, mai ales în domeniul educațional, care să permită satisfacerea nevoilor persoanelor tinere și care să servească ca punct de sprijin pentru salvagardarea dezvoltării personale a tinerilor, mai ales a acelor care, în mod evident, sunt în pericol sau se confruntă cu riscuri sociale și care au nevoie de protecție și grijă socială;

b) Concepte și abordări speciale în vederea prevenirii delicvenței, pe baza unor legi, acțiuni, facilități și a unei rețele de asigurarea a serviciilor, și a posibilităților de comitere a infracțiunilor, precum și a eliminării condițiilor care duc la aceasta;

c) Intervenția oficială trebuie să se producă, în primul rând, în interesul general al persoanelor tinere și să se bazeze pe corectitudine și echitate;

d) Salvagardarea bunăstării, dezvoltării, drepturilor și intereselor tuturor persoanelor tinere;

e) Convingerea că comportamentul sau atitudinea tinerilor care nu se conformează normelor și valorilor sociale generale se datorează, de cele mai multe ori, procesului de maturizare și creștere și tinde să dispară spontan la cei mai mulți indivizi care se apropie de maturitate;

f) Convingerea, după părerea majorității experților, că etichetarea unui tânăr ca "deviant", "delinvent" sau "predelinvent" contribuie deseori la apariția unui model de comportament nedorit al tinerilor.

6. Trebuie create servicii și programe pentru comunitate, cu scopul prevenirii delicvenței juvenile, îndeosebi acolo unde nu au fost încă înștiințate organismele corespunzătoare. Organizațiile oficiale de control social trebuie solicitate numai ca ultim mijloc de acțiune.⁶

Un alt document internațional ce prezintă deosebit interes cît privește justiția juvenilă este „Regulile și standardele minime pentru măsurile

neprivative de libertate” – numite și *Regulile de la Tokyo*⁷. Ele reprezintă cadrul normativ-juridic internațional al reglementării:

a) *sanctiunilor și măsurilor neprivative de libertate*; b) *al implementării și administrării măsurilor comunitare*; c) *al standardelor de pregătire a personalului abilitat să lucreze în acest domeniu*; d) *al politicilor de implementare a acestor sancțiuni*; e) *al cooperării internaționale în materia prevenirii infracționalității și a tratamentului infractorilor*.

Reflectând o nouă filozofie penală, structurată în jurul valorilor justiției restitutive⁸, Regulile de la Tokyo reglementează un set de *drepturi, valori, norme și proceduri care vizează menținerea persoanei în stare de libertate* ori de câte ori este posibil, în toate fazele cercetării, urmării și procesului penal, precum și respectarea demnității sale.

În corespundere cu standardele internaționale în domeniul justiției juvenile, oriunde este posibil și oportun, copiii care au încălcat legea trebuie să fie tratați din perspectiva alternativelor extrajudiciare — a referirii la organe non-judiciare (comisii, consilii sau alte servicii competente), constituite în afara sistemului formal de justiție. Scopul alternativei extrajudiciare este să redirecționeze copiii spre programele de sprijin la nivel de comunitate, pentru a evita expunerea la traumele psihologice și stigmatizarea care pot rezulta din arest, procesul judiciar și pronunțarea sentinței.

Aceste măsuri pot fi aplicate la orice etapă: **înainte de arest** (poliția ia decizia ca să nu aresteze copilul care a încălcat legea); **înainte de procesul în curte** (procurorul își retrage acuzațiile); **drept o opțiune de pedeapsă** (judecătorul pronunță o altă sentință decât cea privativă de libertate). Cu cât mai devreme este luată această decizie, cu atât mai protejat este tânărul de efectele pe care le poate avea asupra personalității sale contactul direct cu organele de drept.

În scopul respectării drepturilor copilului, procedurile alternativei extrajudiciare trebuie să urmeze câteva reguli de bază:

- **Alternativa extrajudiciară trebuie să fie recunoscută legal;**
- **Infractorul minor trebuie să recunoască și să admită faptul contravenției;**
- **Minorul trebuie să-și dea consimțământul pentru aplicarea procedurii non-formale;**

Orice decizie trebuie să fie în concordanță cu drepturile omului și să admită garanțiile legale, precum ar fi dreptul la apel.

Opțiunile alternativelor extrajudiciare includ: servicii comunitare, cerute până la proces sau după proces, probațiunea și medierea victimă-făptaș. Alternativa extrajudiciară este parte componentă a „justiției restauratoare”. Aceasta este o teorie a justiției care se bazează mai mult pe reconciliere, decât pe pedepsire. Ea se bazează pe conceptul, conform căruia o societate care funcționează bine operează cu un

echilibru între drepturi și responsabilități. Atunci când se produce un incident care dereglează acest echilibru, trebuie să fie puse în aplicare metode care să readucă echilibrul.

Justiția restauratoare face contravenientul responsabil pentru repararea prejudiciului, îi oferă o oportunitate să-și demonstreze capacitățile și calitățile, dar totodată atinge coardele sentimentului de vinovăție, foarte comun la tinerii care au încălcat legea.⁹

Nu în ultimul rând o deosebită atenție merită **Regulile ONU pentru protecția minorilor privați de libertate**. Acest document internațional, adoptat în 1990, este menit să contracareze efectele negative ale privării copiilor de libertate, prin asigurarea respectului față de drepturile lor. El servește drept instrument de lucru acceptat, în interiorul căruia statele pot regla și organiza privarea de libertate a persoanelor sub 18ani. Cu toate că Regulile sunt sub formă de recomandări neobligatorii, unele dintre ele au fost asimilate de tratate juridice și, în consecință, au devenit obligatorii.

Prin întreg conținutul său, documentul răspunde la următoarele întrebări esențiale: *Ce drepturi are sau trebuie să aibă un minor arestat? În ce condiții trebuie să fie deținut un copil care a încălcat legea?*

Răspunsurile oferite sunt, în linii mari, următoarele:

- **Limitarea la maximum a privării de libertate.** Privarea de libertate va fi o dispoziție de ultim resort și pentru o perioadă minimă, și va fi limitată la cazurile excepționale. Detenția înainte de proces trebuie să fie evitată și limitată doar la circumstanțe extraordinare. Când totuși minorii sunt arestați, ei trebuie să beneficieze de un proces rapid.
- Minorii vor fi reținuți și privați de libertate numai conform procedurilor și principiilor legii internaționale. **Prezumția de nevinovăție trebuie să fie aplicată, și toți copiii suspecți sau acuzați trebuie să aibă acces privat și neîngrădit la consultarea legală, de preferat gratuită.**
- **Ca o regulă generală, minorii vor fi separați de adulți în detenție.**
- **Privarea de libertate trebuie să garanteze activități și programe de promovare a sănătății, respectului față de propria persoană și simțului responsabilității la minori.** Facilitățile de detenție trebuie să asigure de asemenea dezvoltarea capacităților lor, pentru a-l încuraja în dezvoltarea propriului potențial ca membri ai societății.
- **Numărul minorilor într-o unitate de detenție va fi cât mai mic posibil, astfel încât să permită individualizarea tratamentului.** Pentru a fi asemănător condițiilor de afară și pentru a dezvolta simțul de responsabilitate al minorului, Regulile încurajează asigurarea unor condiții neîngrădite, cu măsuri de securitate minime.

- **Instituțiile de detenție trebuie să fie descentralizate, pentru a ușura contactul minorilor cu familiile lor.** Contactul cu comunitatea este o parte componentă a dreptului la tratament uman și este esențială pentru pregătirea reintegrării sociale a minorului.
- **Personalul din justiția pentru minori trebuie să beneficieze de o pregătire adecvată privind drepturile omului și necesitățile specifice ale copiilor.** Acest personal trebuie să includă un număr suficient de educatori, instructori vocaționali, consilieri, asistenți sociali, psihologi și psihiatri.
- **Condițiile de detenție trebuie să fie inspectate și verificate periodic.** Acest lucru trebuie să fie făcut de inspectori independenți, fără anunțuri prealabile.
- **Toți minorii trebuie să beneficieze de aranjamente organizate care sa-i ajute să se reintegreze în comunitate, incluzând cursuri speciale, rezidența potrivită, haine, mijloace suficiente pentru a se integra.**¹⁰

Multe dintre principiile enunțate în cadrul Regulilor de la Beijing, Ghidului de la Riyadh, Regulilor de la Tokyo precum și Regulile ONU pentru protecția minorilor privați de libertate, au fost cuprinse ulterior în reglementările **Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului**, din 1989(art.37,39 și 40) și au devenit obligatorii pentru statele-părți, inclusiv pentru Republica Moldova. Aceste documente internaționale au contribuit decisiv la mutațiile majore care au avut loc în legislațiile și sistemele penale naționale în ultimul deceniu. Implementarea lor în legislațiile interne s-a făcut în cadrul procesului larg de armonizare cu valorile și standardele reglementate de dreptul internațional al drepturilor omului.

În Republica Moldova numărul copiilor care intră în conflict cu legea, precum și a celor din grupurile de risc, a crescut brusc în ultimul deceniu. Majoritatea covârșitoare a infracțiunilor sunt comise de minori care nu beneficiază de un mediu familial și social adecvat, nu frecventează o instituție de învățământ, nu au un loc de muncă și nu sunt susținuți prin măsuri educative de către părinți, tutori sau reprezentanți ai serviciilor sociale. Riscul de a comite o infracțiune este favorizat în special de neglijare, violență domestică, abandon, munca în stradă, abuz de droguri, prostituție și trafic.

Deși Republica Moldova a ratificat Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului, precum și alte tratate internaționale în domeniu, acestea avînd superioritate față de prevederile legislației naționale, ajustarea legislației naționale la standardele internaționale este un proces lent și anevoios, perioadă în care apar mai multe situații problematice în examinarea cazurilor copiilor aflați în conflict cu legea.

În Republica Moldova nu există un sistem separat de justiție juvenilă care să răspundă necesităților specifice ale copiilor. *În calitate de argumente la*

cele afirmate ar putea fi invocate următoarele:

1. Administrarea justiției în privința copiilor este divizată între mai multe organe administrative și judiciare, fără a exista o coordonare reală a eforturilor, ceea ce împiedică o funcționare eficientă a acestui sistem.
2. Nu există organe judiciare specializate, inclusiv Curți Juvenile, judecători specializați în cazurile copiilor, anchetatori, procurori și avocați, în a căror competență exclusivă să intre examinarea cazurilor în care sunt implicați copii.
3. Nu există o lege care s-ar referi în mod special la domeniul justiției juvenile și necesitățile specifice ale copiilor. Copiii aflați în conflict cu legea sunt tratați în baza Codului cu privire la contravențiile administrative, a Codului penal, a Codului de procedură penală, a Legii privind drepturile copilului, precum și a diverse regulamente. Deși aceste acte conțin dispoziții cu privire la unele alternativele extrajudiciare aplicabile copiilor, sunt puține prevederi cu privire la implementare, precum și insuficiente capacități și expertiză pentru implementarea acestora.
4. Noul Cod Penal sporește de aproape patru ori numărul infracțiunilor (peste 150 de componente de infracțiuni) pentru care minorii pot fi pedepsiți începând de la vârsta de 14 ani. Această prevedere agravează foarte mult situația minorilor, în comparație cu Codul Penal adoptat în 1961.
5. Un șir de acte din domeniul (Regulamentul cu privire la Comisiile pentru minori, Regulamentul cu privire la educatorii obștești, Regulamentul cu privire la camerele pentru copii etc.) au fost adoptate cu mai multe decenii în urmă, în cadrul unor realități sociale și juridice foarte diferite de cele actuale.
6. Deși familia este considerată subiectul principal în prevenirea infraționalității printre copii, constatăm că efectele negative ale crizei economice au avut consecințe dezastruoase asupra multor familii care nu reușesc să asigure copiilor întreținerea și educația necesară.
7. Cazurile copiilor suspectați de a fi în conflict cu legea sunt examinate de rând cu cele ale adulților, procedurile fiind inadmisibil de lungi, de la câteva luni până la câțiva ani, fapt ce diminuează probabilitatea unui proces corect și a unui tratament uman.
8. Copiii suspectați de a fi sau aflați în conflict cu legea sunt deținuți în arest preventiv pentru perioade inadmisibil de lungi, nu sunt separați de adulți, nu beneficiază de condiții sanitare adecvate. Nu sunt aplicate măsuri alternative la arest, considerate de practica internațională mai eficiente.
9. Privarea de libertate este aplicată drept măsură frecventă de pedeapsă, în lipsa alternativelor extrajudiciare.
10. Copiii condamnați la privațiune de libertate sunt deținuți împreună, indiferent

de caracteristicile lor și cele ale cazurilor lor, ceea ce complică mult procesul de reabilitare și individualizarea programelor aplicate.

11. Apreciind efortul conducerii instituțiilor de detenție pentru minori, constatăm, totuși, lipsa posibilității de a obține diploma de absolvire a unui liceu de către tinerii deținuți, ceea ce face să fie încălcat dreptul lor la educație și limitează posibilitățile lor de reintegrare socială după eliberare.
12. Se constată lipsa oricăror servicii sociale și ajutoare din partea statului, acordate minorilor eliberați din locurile de detenție pentru facilitarea resocializării lor.
13. Copiii condamnați la privațiune de libertate sunt privați de posibilitatea contactului sistematic cu familia și comunitatea, fapt ce prejudiciază procesul ulterior de reintegrare.
14. Profesioniștii din domeniu (judecători, procurori, polițiști, avocați, asistenți sociali) nu beneficiază de instruire specializată în domeniu, cu accent pe necesitățile și drepturile specifice ale copiilor.
15. Mulți lucrători din domeniu nu cunosc prevederile actelor internaționale și standardele internaționale în privința administrării justiției pentru minori, inclusiv principiile justiției restaurative și alternativele extrajudiciare¹¹

În cadrul ședinței nr. 833 care s-a desfășurat la 4 octombrie 2002, la Geneva, *Comitetul ONU privind Drepturile Copilului*, organul internațional superior în domeniul implementării drepturilor copilului, a examinat Raportul inițial al Guvernului Republicii Moldova privind măsurile de implementare a Convenției cu privire la Drepturile Copilului (CDC).¹²

Comitetul și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu modul de administrare a justiției juvenile, și în special compatibilitatea acestuia cu articolele 37, 39 și 40 ale CDC, precum și cu alte standarde internaționale relevante.

Odată cu salutarea adoptării noului Cod Penal, Comitetul și-a exprimat îngrijorarea "cu privire la absența unui sistem separat de justiție juvenilă, a unui personal specializat sau a unor judecători cu pregătire în domeniu, precum și la faptul că nu există un mecanism de implementare a prevederilor speciale pentru delicvenții juvenili cuprinse în legislație, din cauza lipsei de capacități și de expertiză în domeniu." Mai mult ca atât, Comitetul a constatat că condițiile din centrele de detenție pentru delicvenții juvenili sînt foarte proaste, oferind slabe posibilități de reabilitare, menționînd că fetele sînt deținute în penitenciarul pentru femei.

Astfel, Comitetul ONU privind drepturile copilului a recomandat Guvernului Republicii Moldova următoarele :

- (a) să constituie, cît mai devreme cu putință, un sistem specific de justiție juvenilă;

- (b) să continue revizuirea legislației și practicii cu privire la sistemul de justiție juvenilă, pentru a asigura cât mai curând conformitatea acestuia cu prevederile Convenției, mai ales cu articolele 37, 40 și 39, precum și cu alte standarde internaționale relevante în domeniu, cum ar fi Standardele minime pentru administrarea justiției juvenile (regulile de la Beijing) și Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delictului juvenil (Principiile de la Riyadh);
- (c) să întreprindă măsuri legislative pentru instituirea unui sistem de arest preventiv limitat, pentru durate scurte, în conformitate cu prevederile și principiile Convenției;
- (d) să recurgă la detenție, inclusiv la arestul preventiv, doar ca o măsură de ultimă instanță, pentru o perioadă cât mai scurtă, și nu mai lungă decât perioada prevăzută prin lege, și să asigure separarea copiilor de deținuții adulți;
- (e) să utilizeze măsuri alternative la toate formele de privare de libertate ori de câte ori este posibil și să consolideze rolul și funcțiile Comisiilor pentru minori la nivel municipal și județean, vechind ca acestea să acționeze în deplină concordanță cu prevederile Convenției;
- (f) să consolideze măsurile de prevenire, cum ar fi susținerea rolului familiilor și comunităților în încercarea de a elimina condițiile sociale care conduc la probleme cum ar fi delictul, infracțiunile și dependența de droguri;
- (g) să încorporeze în legislația și practicile sale Regulile Națiunilor Unite pentru protecția delictivilor juvenili privați de libertate, mai ales pentru a garanta accesul acestora la proceduri eficiente de plângere cu privire la toate aspectele referitoare la modul în care sunt tratați;
- (h) să asigure accesul la educație al fetelor și băieților aflați în detenție;
- (i) în lumina articolului 39, să ia măsurile adecvate pentru a promova recuperarea și reintegrarea socială a copiilor implicați în sistemul de justiție juvenilă;
- (j) să solicite asistență, printre altele, din partea Biroului înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului, Centrul Națiunilor Unite pentru prevenirea infracționalității pe plan internațional, Rețelei internaționale privind justiția juvenilă, UNICEF, precum și prin intermediul Comitetului de Coordonare al Națiunilor Unite privind consultanța și asistența tehnică în domeniul justiției juvenile.¹³

Actualmente reforma sistemului de justiție juvenilă este o prioritate a Programului de cooperare UNICEF-Guvernul Republicii Moldova pentru anii 2002-2005. Iar din ianuarie 2003, în Moldova a început implementarea Proiectului „*Reforma sistemului de justiție juvenilă în Moldova*”, sprijinit de

UNICEF principalele componente ale acestuia fiind reforma legislativă, dezvoltarea de politici și promovarea conceptului de justiție juvenilă, fortificarea capacităților instituționale și umane, crearea de alternative la privarea de libertate, reintegrarea socială și asistența legală pentru copii în cadrul sistemului judiciar.

Referințe bibliografice:

---

¹ I.Cloșcă,I.Suceavă, Tratat de drepturile omului, Editura Europa Nova,București,1995, p.164

² art.1.3 al *Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori*, Rezoluția 40/33 din 29.11.1985

³ Justiția juvenilă în RM, Raport de evaluare 2002-2003, UNICEF și Guvernul RM, p.43

⁴ Adoptate de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 45/112 din 14 decembrie 1990

⁵ Doina Balahur, Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale, Editura All Beck, București,2001, p.329

⁶ Justiția juvenilă în RM, Raport de evaluare 2002-2003, UNICEF și Guvernul RM, p.32

⁷ Adoptate de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 45/110 din 16 decembrie 1990

⁸ Doina Balahur, Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale, Editura All Beck, București,2001, p.329

⁹ Justiția juvenilă în RM, Raport de evaluare 2002-2003, UNICEF și Guvernul RM, p.40

¹⁰ Ibidem, p.47

¹¹ Ibidem, p.64 - 66

¹² prezentat la data de 5 februarie 2001

¹³ Observații finale ale Comitetului privind drepturile copilului : Republica Moldova , UNICEF, p. 29 - 30